

Könyvismertetés

Dorogi Ilona

**Pap Norbert és Fodor Pál (szerk.):
Szulejmán szultán Szigetváron: A szigetvári kutatások 2013–2016
között.
Pécs, Pannon Castrum Kft., 2017.**

2015. december 9-én hangzott el a bejelentés, miszerint megtalálták I. Szulejmán (1494–1566) oszmán szultán magyarországi sírkápolnájának (*türbe*) maradványait a Szigetvár melletti Turbékzsibóti szőlőhegyen. A szenzációszámba menő tudományos eredmény nagy publicitást kapott a világsajtóban is, elismerést hozva a kutatócsoport számára, amely már egy ideje együtt dolgozott a cél érdekében. A kutatások azóta is folytatódnak a türbe körüli terület feltárásával, hogy rekonstruálhassák azt a kis oszmán települést, amely a 16. század második felében zarándokhelyként épült a szultáni emlékhely köré. A 2013–2016 között zajló vizsgálatok összefoglalásaként 2017-ben igényes kiállítású kötet jelent meg a projekt jelenlegi két vezetője, Pap Norbert és Fodor Pál szerkesztésében. A témát érintő korábbi kutatásoktól eltérően ez a projekt leginkább a multidiszciplináris megközelítés alkalmazásának köszönhetően vált sikeressé, s megvalósításában nagy szerepe volt a másik érdekelt fél, a törökök bevonásának is. Ők a szakmai segítségnyújtás mellett, főleg kezdetben, a pénzügyi támogatásban is hathatósan részt vettek. Kihhasználva az újabb technikai lehetőségeket, a munkálatok során számos természettudományos vizsgálati módszert vettek igénybe a majdani régészeti ásatás helyének könnyebb beazonosításához. A projekt indítása Pap Norbert, a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézetének oktatója, geográfus-történész nevéhez fűződik; az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Fodor Pál turkológus-történész vezetésével később, 2015-től csatlakozott a munkához. Ekkortól egy elnyert NKFIH-pályázatnak köszönhetően már a magyar állam anyagi támogatását is bírta a kutatócsoport.

I. Szulejmán szultán 1566-ban, Szigetvár ostromának idején vesztette életét. Az idős szultánt az ostrom vége előtt nem sokkal saját sátrában érte a halál. Az oszmán vezérkar a katonák elől megpróbálta eltitkolni az uralkodó halálát, hogy megelőzzék a sereg demoralizálódását. Ezért egyes feltételezések szerint a szultán belső szerveit kivették, hogy a testet tartósítani tudják annak kiszáritásával. Rövid időre eltemették a sátra alatt, majd miután kivették onnan, elindultak Isztambul felé, mintha még életben lenne. Eltávolított szerveit pedig halála helyszínén valószínűleg eltemették. Később, a rendelkezésre álló adatok alapján 1575–1576 táján szultáni parancsra isztambuli nyughelyén kívül halálának helyszínén is emeltek számára egy sírkápolnát (Vatin, N. 2005, 2008, 2018; Emecen, F. 2014; Fodor P.–Varga Sz. 2016), úgy ahogy ezt annak idején, az 1389-es rigómezei csatában elhunyt I. Murád szultán esetében is tették. A türbe gondozásával megbízott dervisek számára kolostor és egy dzsámi is épült egy palánkkal védett területen. A kis települést a források Turbék néven említik; a későbbiekben muszlim zarándokhelyé vált, s az ide érkezők kiszolgálására további épületekkel bővült. Azt is tudjuk róla, hogy az 1664-es téli hadjárat idején Habsburg katonák felégették, de ezt követően az oszmánok újraépítették. Szigetvár visszafoglalása után azonban, legkésőbb 1692–1693-ig, a keresztény

katonák lerombolták, és az ott található épületek építőanyagát más építkezéseknél használták fel (Takáts S. 1927). Így történhetett meg, hogy pár nemzedékkel később már nem volt senki biztos tudás birtokában a türbe egykori helyét illetően, s az lassacskán a feledés homályába merült.

Mintegy kétszáz év elteltével, a 20. század elejétől mutatkozott újra érdeklődés a témával kapcsolatban. Az azóta eltelt mintegy 120 évben többen is próbálták megtalálni a választ a kérdésre, hogy hol állt I. Szulejmán szultán sírkápolnája – 2013-ig sikertelenül. Ennek a 120 évnek a történeiről, a jelenlegi kutatások előzményeiről a kötet több tanulmányában is szó esik, főként Pap Norbert és Kitanics Máté írásában (Pap N.–Kitanics M. 2017). 1903-ban Németh Béla helytörténész volt az első, aki megpróbált választ adni a szultáni síremléssel kapcsolatban felmerülő kérdésekre (Németh B. 1903). Ő és a kutatók zöme később is a türbe helyét a mai turbéki kegytemplom helyével azonosította, szerintük a templom a türbe, helyére épült a 18. században. A másik helyszín, ami szóba került még, az Almás-patak mentén helyezkedett el. Ennek az elképzelésnek az első képviselője Molnár József volt (Molnár J. 1965). Az 1994-ben épült Magyar–Török Barátság Park helyszínének kiválasztásánál is ez az elképzelés érvényesült.

Más lehetséges helyszín az itt ismertetett kötet témáját adó projekt indulását követően merült fel. Azt, hogy miként jutottak el ennek feltételezéséhez, részletesen megismerhető a könyvből. A két projektvezető összefoglaló tanulmányát (Fodor P.–Pap N. 2017) követően további hét cikk mutatja be a kutatásba bekapcsolódó egyes tudományterületek hozzájárulását a munkához, négy írás pedig a türbe és Szulejmán szultán emlékezetére vonatkozóan tartalmaz elemzéseket.

A Pécsi Tudományegyetem Régészet Tanszéke az Isztambuli Egyetem Művészettörténeti Tanszékével, Hancz Erika és Fatih Elcil vezetésével még 2009-ben modernebb ásatási módszerekkel új ásatásba kezdett a turbéki kegytemplomnál (Hancz E. – Elcil, F. 2012). Ennek során nem sikerült bizonyítaniuk a türbe és a templom helyének azonosságát. Ezek után a 2013 elejétől induló jelenlegi projekt egyik fontos feladata lett az, hogy végre egyértelműen, megnyugtatóan tisztázza a turbéki kegytemplom helyszínével kapcsolatos feltételezéseket, vagyis azt, hogy állhatott-e valaha ezen a helyen I. Szulejmán szultán turbéje és a hozzá tartozó épületegyüttes, vagy bármilyen más, török korból származó építmény. A korábbi, 2009-es régészeti feltárás eredményét megerősítve az elvégzett geofizikai vizsgálatok egyetlen mérési módszerrel sem jeleztek nagyobb, délkeletre – Mekka irányába – tájolt épületmaradványokat. Fém-detektoros felméréssel sem sikerült semmilyen török kori érmét, fémből készült tárgyi eszközt találni a helyszínen. A kegytemplom körüli vizsgálatokat Kitanics Máté, Hancz Erika, Tóth Tamás és Pap Norbert egy közösen írt tanulmányban részletesen ismerteti (Kitanics M. et al. 2017).

A kutatócsoport ezzel a munkával párhuzamosan próbálta kideríteni az igazi helyszínt. A projekt egyik vezetőjének, a földrajztudós Pap Norbertnek köszönhetően a munka során komoly hangsúlyt kapott a geográfiai szemlélet. Tájrekonstrukciós vizsgálatot végeztek annak felmérésére, hogy mely helyszínek jöhetnek szóba, ha a korabeli környezeti viszonyok tükrében elemzik újra a rendelkezésre álló és az újonnan feltárt írásos források adatait (Pap N. et al. 2017). Fontos tudni, hogy a vizsgált időszak az ún. kis jégkorszak idejére esik, a maitól jelentősen eltérő éghajlati viszonyokkal, s a terület is sokkal vizesebb, mocsarasabb volt a jelenleginél. Domborzati változások viszont alig történtek az azóta eltelt időszakban. A kutatók, Gyenizse Péter és Bognár Zita geoinformatikai szoftverek segítségével vázolták fel a korabeli vízhálózatot, az úthálózatot és a földhasználat jellegét (Gyenizse P.–Bognár Z. 2014). A vízhálózat feltérképezése az egyik

korábban feltételezett, Almás-patak menti helyszínt rögtön ki is zárta, mivel abban az időben időszakosan víz alatt állt, így megtelepedésre alkalmatlannak bizonyult.

Sor került az írásos források körének bővítésére is, melyet az oszmán források esetében Hancz Erika (Hancz E. 2014), a magyar, német, latin nyelvű keresztény források esetében pedig Kitanics Máté végzett (Kitanics M. 2014, Pap N.–Kitanics M. 2017), s főként az utóbbiak esetében volt előbbre jutás. A földrajzi azonosításra használható információkat kigyűjtve a rendelkezésre álló forrásokból, összevetve azokat a tájrekonstrukciós vizsgálat eredményeivel, a kutatók figyelme a Turbék–zsibóti szőlőhegyre terelődött. Ez volt az a helyszín, amely pontosan megfelelt a forrásokból kinyerhető adatoknak. Dombtetőn lévő, táborverésre alkalmas, száraz terület volt gyümölcskertekkel, szőlőkkel, a vártól körülbelül négy kilométer távolságra. Innen a várra is rá lehetett látni, míg a turbéki kegytemplom helyszíne ennek a kritériumnak sem felelt meg. Így ettől kezdve a vizsgálatok a szőlőhegyi helyszínre koncentráálódtak.

Régészeti lelőhelyként ez a terület részben már ismert volt, de Kováts Valéria 1970-es évek eleji ásatása csupán egy kis részletet tárt fel itt, és neki ekkor nem sikerült rájönnie, hogy mit talált valójában (Kováts V. 1973). 2013-ban a területen végzett terepkutatás csak kevés eredményt produkált, így bizonyos változtatásokat követően 2014–2015-ben a vizsgálatokat megismételték. Ezek során különféle geofizikai módszerekkel sikerült feltérképezni a föld alatt rejlő épületmaradványokat, drónnal készült légi felvételek segítségével pedig kimutatni az egykori zarándokvárost körbevevő árokrendszer egyes részeinek nyomait. Az épületmaradványok és az árkok elrendeződését megvizsgálva, azt összevetve Esterházy Pál Turbékot ábrázoló 1664-es tollrajzával, egyértelművé vált, hogy megtalálták, amit kerestek, és elkezdhetik a terület régészeti feltárását. A munka során alkalmazott természettudományos vizsgálati módszerekről a részt vevő szakemberek külön tanulmányban is részletesen beszámolnak (Gyenizse P. et al. 2017).

A helyszín tisztázása mellett fontos kérdés az is, hogyan nézett ki a türbe és a köré épült épületek. Ezzel kapcsolatban a kötetben lévő tanulmányok közül háromban találunk fogódzókat. Az egyik Hancz Erika írása, amely részletesen beszámol az ásatásokról, amelyek azóta is folynak (Hancz E. 2017). Korábbi terepbejárásokat, leletintenzitás-vizsgálatokat követően 2015 októberében kezdődött az első épület maradványainak feltárása. Rövidesen kiderült, hogy rögtön az egykori szultáni türbét találták meg, ami hajdanán egy háromosztatú előcsarnokkal rendelkező, négyzetes alapú épület volt ólomkupolával. Később a tőle pár méterre, északnyugatra feltárt dzsámi épülete is hasonló lehetett, valamivel nagyobb méretben, egy minarettel. A halveti dervisrend kolostora a geofizikai mérések szerint U alakban a dzsámitól északnyugatra helyezkedett el. Egy 1579–1580-as oszmán adóösszeírás szerint ez bővítése előtt 12 cellás épület volt. Egyszintes, tetőcseréppel borított, sáttortetős épület lehetett. A komplexum védelmére rendelt katonák szállásául szolgáló kaszárnya épületéről egyelőre nincsenek pontosabb információk. Az ásatások során megtaláltak leletek, így a különböző épületelemek, kerámiák, téglák, kövek és a mindennapi élet használati tárgyai jórészt balkáni típusúak. Részletes katalógusukat megtalálhatjuk a számos fényképpel illusztrált cikk végén.

Mivel az épületeket az alapokig lerombolták, hajdani kinézetük rekonstruálására a helyszínen található épületmaradványokon, építőelemeken kívül nemigen számíthatunk más egzakt segítségre. Nem áll rendelkezésre képi ábrázolás vagy az épületek külsejét részletesebben ismertető írásos forrás sem. Ezért Meral Özdengiz Başak és Ali Uzey Paker török építészek a klasszikus oszmán építészet hasonló típusú emlékeit bemutatva segítenek, hogy mégis elképzelhessük az épületegyüttest (Başak, M. Ö.–Paker, A. U. 2017). Ebben némi nehézséget okoz, hogy egyelőre nem ismerjük az 1664-ben bekövetkezett pusztulás és újjáépítés mértékét.

Kovács Gyöngyi régész a magyarországi török kori várhelyek régészeti kutatásának anyagát hívja segítségül a turbéki palánkerődítmény vizsgálatához (Kovács Gy. 2017). Két dél-dunántúli oszmán palánkvár, Újpalánk (Yeni Palanka) és Barcs történeti-régészeti kutatási eredményeiből vonja le az általánosítható tanulságokat. Megvizsgálja továbbá Esterházy Pál néhány, 1664-ben készített váralaprajzát – köztük a turbékit is – annak eldöntésére, hogy azok mennyire megbízható források. Megállapítása szerint a rajzok nagyon sok hiteles részletet tartalmaznak, de előfordulnak rajtuk átvett, sematikus elemek is, így csak megfelelő kritikával használhatók. A későbbiekben a turbéki ásatások eredményei is ezt igazolták.

Az I. Szulejmán szultán emlékére halálának helyszínén, a Turbék-zsibóti szőlőhegyen épített épüleategyüttes viszonylag szerény megjelenésű, kisebb, egyszerűbb, provinciális jellegű volt. Megfelelt az itteni, balkánival hasonlóságot mutató építészeti jellemzőknek, elmaradva az Oszmán Birodalom belsőbb területeinek, főleg Isztambulnak a hasonló jellegű épületeitől. Jelentősége leginkább abban állt, hogy az oszmán államot képviselte itt, a birodalom nyugati határvidékén.

Végül említsük meg röviden a kötet emlékezetpolitikával foglalkozó elemzéseit. Hóvári János érdekes írásában azt a kérdést járja körbe, hogy miért tölt be eltérő szerepet a két, egyaránt tragikus kimenetelű küzdelem, a mohácsi csata és az 1566-os szigetvári ostrom nemzeti tudatunk alakulásában (Hóvári J. 2017). Miért vált Mohács az örök vesztes nemzet gondolatkörének megalapozójává, míg Szigetvár a hősiesség, a nemzeti helytállás szimbólumává? Pap Norbert egy hasonlóan gondolatébresztő tanulmányában áttekinti az I. Szulejmán szultán emlékezetéhez kapcsolódó eseményeket. Bemutatja a szultán halálát követő szimbolikus muszlim térfoglalási jelenségeket, majd a türbe 1692 körüli lerombolását követően jelentkező keresztény térfoglalás törekvéseit, az ekkor felépülő turbéki Mariahilf-kegytemplom ebben betöltött szerepét (Pap N. 2017). Egy összehasonlító elemzésből megismerhetjük a szigetvári türbével és I. Szulejmán szultánnal kapcsolatos, valamint a Szerbiában, az 1389-es rigómezei csatában elesett I. Murád szultánnal és az ő ottani türbéjével kapcsolatos emlékezetpolitika különbözőségeit. Míg a magyar-török viszony a 18. századtól egyre jobb lett, a szerbeknél nem így történt. Szigetváron napjainkban közös megemlékezéseket tartanak törökök és magyarok, amelyekkel a megbékélést hangsúlyozzák a két nép között. Szerbiában ezzel szemben ott áll – nyilván szerb szempontból – Koszovó tragédiája. Mindazonáltal Magyarországon sem vitáktól mentes sem a török hódoltság, sem pedig a jelenleg folytatott politika megítélése.

Bojtos Anita a szigetvári ostromra, Zrínyi Miklóstra, a török világra és I. Szulejmán szultánra vonatkozó hagyományokat gyűjtötte egybe, ismertette annak földrajzi közegeit és történetitípusait, toposzait (Bojtos A. 2017). A katolikus népi vallásgyakorlat hagyományának ismertetésekor kitér a korábban már említett turbéki kegytemplomnak és a körülötte tartott búcsúnak a szerepére a török idők emlékezetének megtartásában. Papp Júlia pedig Szulejmán halálának a példáit gyűjti egybe a hazai képzőművészetben (Papp J. 2017). Érthető módon az ábrázolások mennyisége Zrínyi Miklóssal összevetve meglehetősen csekély. A legtöbb műalkotáson mindössze apróbb utalásokat találunk Szulejmán itt bekövetkezett halálának tényére, illetve emlékhelyére. A legjelentősebb képzőművészeti ábrázolás, amin szerepel, Dorfmaister István szigetvári plébániatemplom kupoláját díszítő freskója a 18. század végétől.

Úgy tűnik, hogy a számos szakterület együttműködésével sikereket elért kutatócsoport tovább folytatja tevékenységét. 2018 februárjában indult el egy újabb projekt, amelynek feladata ezúttal a mohácsi csatával kapcsolatos helyszínek tisztázása lesz az ebben a projektben már jól bevált módszerek alkalmazásával. Sajtóhírek szerint máris megszülettek az első eredmények.

Summary

Sultan Suleiman the Magnificent died in his tent during the siege of Szigetvár in Hungary in 1566, and a tomb (*türbe* in Turkish) was erected by the Ottomans at the scene of his death. However, by the 20th century the location of this tomb had become unrecognizable, and in 2013 a multidisciplinary research team was formed to find it. Besides representatives of the social sciences, several experts of natural sciences participated in this project. The research team dispelled former misconceptions and successfully found Sultan Suleiman's tomb in 2015. Following this, they began excavation works of the small nearby Ottoman settlement Turbék. The 11 studies of the volume titled *Sultan Suleiman in Szigetvár. Research in Szigetvár between 2013 and 2016*, edited by Norbert Pap and Pál Fodor, describe the process of this research by its participants.

Irodalomjegyzék

- BAŞAK, M. Ö.–PEKER, A. U. (2017): Szulejmán szultán türbe-palánkja Szigetváron a 2015/2016-os ásatások építészeti vizsgálatai alapján. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 131–161.
- BOJTOS A. (2017): Méltó ellenfelek: Zrínyi Miklós és Szulejmán szultán a népi emlékezetben. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 243–273.
- EMECEN, F. (2014a): Gondolatok Törvényhozó Nagy Szulejmán szultán „elveszett” türbéről/Kanuni Sultan Süleyman'ın “Kayıp” Türbesi Üzerine Notlar. In: PAP N. (szerk./ed.) (2014): *Szulejmán szultán emlékezete Sziget-váron/Kanuni Sultan Süleyman'ın Szigetvár'daki Hatırası*, pp. 129-135.
- EMECEN, F. (2014b): Kânûni Sultan Süleyman'ın Macaristan'daki Türbesine Dair Görüşler. In: *Ekrem Hakkı Ayverdi. 30. Yıl Hâtıra Kitabı*. (İstanbul Fetih Cemiyeti, 114). İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, pp. 71–86.
- FODOR P.–VARGA SZ. (2016): Zrínyi Miklós és Szulejmán szultán halála. *Történelmi Szemle* 58(2), pp. 181–201.
- FODOR P.–PAP N. (2016): Szulejmán szultán szigetvári sírkápolnája nyomában. *Magyar Tudomány* 177(9), pp. 1057-1066. <http://www.matud.iif.hu/2016/09/05.htm>
- FODOR P.–PAP N. (2017): Szulejmán szultán szigetvári sírkápolnája nyomában – a kutatástól a közpolitikáig. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 9–23.
- GYENIZSE P.–BOGNÁR Z. (2014): Szigetvár és környéke 16–17. századi tájrekonstrukciója kartográfiai és geoinformatikai módszerekkel/Sigetvar ve Çevresinin Haritacılık ve Jeoenformasyon Yöntemleriyle 16.–17. Yüzyıl Peyzaj Rekonstrüksiyonu. In: PAP N. (szerk./ed.) (2014): *Szulejmán szultán emlékezete Szigetváron/Kanuni Sultan Süleyman'ın Szigetvár'daki Hatırası*, pp. 73–90.
- GYENIZSE P.–BARANYAI E.–BERTÓK G.–BOGNÁR Z.–DEZSÓ J.–HALMAI Á.–HÁMORI Z.–SANDÓ N.–SEBE K.–SÜMEGI P.–SZABÓ SZ.–TOMOR T.–TÓTH T. (2017): A természettudományos vizsgálatok célja és módszertana Turbék zarándokváros és környéke

- kutatásában (2013–2016). In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 163–176.
- HANCZ E.–ELCİL, F. (2012): Excavations and Field Research in Sigetvar in 2009–2011, Focusing on Ottoman-Turkish Remains. *International Review of Turkish Studies* 2(4, Winter), pp. 74–96.
- HANCZ E. (2014): Nagy Szulejmán Szultán Szigetvár környéki sátorhelye, halála és síremléke az oszmán írott forrásokban/Osmanlı Kaynaklarına Göre Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvár'daki Otağ Yeri, Ölümü ve Türbesi. In: PAP N. (szerk./ed.) (2014): *Szulejmán szultán emlékezete Szigetváron/Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvár'daki Hatırası*, pp. 55–71.
- HANCZ E. (2017): Nagy Szulejmán szultán szigetvári türbe-palánkjának régészeti feltárása (2015–2016). In: PAP N.–FODOR P. (szerk.): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 89–130.
- HÓVÁRI J. (2016): Mohácstól Szigetvárig 1526–1566. Gyász és megdicsőülés a magyar történetírásban és a nemzeti emlékezetben. *Magyar Tudomány* 177(9), pp. 1067–1073.
<http://www.matud.iif.hu/2016/09/06.htm>
- HÓVÁRI J. (2017): Mohácstól Szigetvárig 1526–1566. Gyász és megdicsőülés a magyar történetírásban és a nemzeti emlékezetben. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 197–204.
- KITANICS M. (2014): Szigetvár-Turbék: A szultán temetkezési helye a 17–18. századi magyar, német és latin források tükrében/Sigetvar-Turbék: 17.–18. Yüzyıllara Ait Macarca, Almanca ve Latince Kaynaklar Temelinde Kanuni Sultan Süleyman'ın Mezarının Oluşturulduğu Bölge. In: PAP N. (szerk./ed.) (2014): *Szulejmán szultán emlékezete Szigetváron/Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvár'daki Hatırası*, pp. 91–109.
- KITANICS M.–HANCZ E.–TÓTH T.–PAP N. (2017): A turbéki kegytemplom török előzményének kérdése. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 177–195. – *Történelmi Szemle* 1, pp. 1–18.
- KOVÁCS GY. (2015): Oszmán erődítmények a Dél-Dunántúlon. Gondolatok Szigetvár-Turbék régészeti kutatása előtt. *Mediterrán és Balkán Fórum* 9(2) szept. 4.
- KOVÁCS GY. (2017): Oszmán erődítmények a Dél-Dunántúlon. Gondolatok Szigetvár-Turbék régészeti kutatásához. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 49–66.
- KOVÁCS V. (1971): Turbék ásatási jelentés, 1971. Janus Pannonius Múzeum Régészeti Adattár, no. 1638.83.
- KOVÁCS V. (1973): Szigetvár-Turbék szőlőhegy. *Régészeti Füzetek* I. No. 26., 194. bejegyzés, p. 113.
- MOLNÁR J. (1965): Szulejmán szultán síremléke Turbéken. *Művészettörténeti Értesítő* 14(1), pp. 64–66.
- NÉMETH B. (1903): *Szigetvár története*. Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Részvénytársaság, Pécs, 389 p.
- PAP N. (szerk./ed.) (2014): *Szulejmán szultán emlékezete Szigetváron/Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvár'daki Hatırası*. (Mediterrán és Balkán Fórum, VIII. évf. – Különszám.) PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, Pécs, 135 p.
- PAP N. (2017): Iszlám versus kereszténység – szimbolikus térfoglalás Szigetváron. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 205–242.

- PAP N.–KITANICS M. (2015): Nagy Szulejmán szultán szigetvári türbéjének kutatása (1903–2016). *Mediterrán és Balkán Fórum* 9(2), pp. 2–19.
- PAP N.–KITANICS M. (2017): Nagy Szulejmán szultán szigetvári türbéjének kutatása (1903–2016). In: PAP N.–FODOR PÁL (szerk.): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 25–47.
- PAP N.–KITANICS M.–GYENIZSE P.–HANCZ E.–BOGNÁR Z.–TÓTH T.–HÁMORI Z. (2015): Finding the Tomb of Suleiman the Magnificent in Szigetvár, Hungary: Historical, Geophysical and Archeological Investigations. *Die Erde* 146(4), pp. 289–303.
<https://www.die-erde.org/index.php/die-erde/article/view/233/118>
- PAP N.–KITANICS M.–GYENIZSE P.–HANCZ E.–BOGNÁR Z.–TÓTH T.–HÁMORI Z. (2017): Nagy Szulejmán szigetvári türbéje: történeti, geofizikai és régészeti vizsgálatok. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 67–88.
- PAPP J. (2017): Szulejmán szultán halálának emlékezete a hazai képzőművészetben. In: PAP N.–FODOR P. (szerk.) (2017): *Szulejmán szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*, pp. 275–299.
- TAKÁTS S. (1927): Nagy Szolimán császár sírja. In: Uő: *A török hódoltság korából*. (Rajzok a török világból, IV). Genius, [Budapest], pp. 123–132.
- VATIN, N. (2005): Un türbe sans maître. Note sur la fondation et la destination du türbe de Soliman-le-Magnifique à Szigetvár. *Turcica* 37, pp. 9–42. DOI: 10.2143/TURC.37.0.2011699, http://poj.peeters-leuven.be/secure/POJ/viewpdf.php?ticket_id=5becac16806d3
- VATIN, N. (2008): Egy türbe, amelyben nem nyugszik senki. Megjegyzések Nagy Szülejmán szigetvári sírkápolnájának alapításához és rendeltetéséhez. *Keletkutatás* 2008. tavasz–ősz, pp. 53–72.
- VATIN, N.(2018): On Süleyman the Magnificent's Death and Burials. In: PÁL FODOR (ed.): *The Battle for Central Europe. The Siege of Szigetvár and the Death of Sultan Süleyman and Nicholas Zrínyi (1566)*. Leiden, Budapest, pp. 437–453. (megjelenés előtt)